

A LOKÁLIS IDENTITÁS ÉS REPREZENTÁCIÓJA ERDÉLYBEN

Terepkutatásaink során folyamatosan azt tapasztaltuk, hogy a lokális identitás kiemelt szerepet játszik az egyének, közösségek életében, s kiépülése, működése és reprezentációja pedig számos településben tudatosan kiválasztott, helyi erőforrásból származó termékek segítségével, valamint falu- és városünnep keretében valósul meg.

Az angolszász antropológia (Barth 1969, 1996; Bourdieu 1985; Jeggle 1994) és a magyar néprajz elsősorban a rendszerváltozás sűrűjében kezdett kiemelten foglalkozni a nemzeti identitás, a nemzetállamok, a nemzeti kultúrák természetével, szerkezetével, működésével és reprezentációjával (Hofer–Niedermüller szerk. 1988; Hofer 1989, 1991; Kisbán 1989; Kisbán szerk. 1994). Számtalan tanulmány született az egymástól szigorúan elkülönülő, az egymásnak feszülő etnikai, nemzeti közösségek, csoportok konfliktusaival, identitásával és annak reprezentációjával kapcsolatban (lásd Keményfi 1994, 2003; Gagyfi szerk. 1996; Fosztó 1997; Bodó J. szerk. 2000; Jakab 2003, 2004, 2007, 2012a, 2012b; Pozsony 2009b; Bordás–Glavanovics szerk. 2014).

Az egyéni és a közösségi identitás szerkezete, ünnepi és hétköznapi működése, véleményünk szerint, bonyolult társadalmi, gazdasági, kulturális, politikai jelenség, konstrukció. Minden egyén, etnikai és nemzeti identitása mellett, sajátos nemi, nemzedéki, társadalmi, felekezeti, nyelvi, kulturális, állampolgári, regionális és lokális azonosság-tudattal rendelkezik, melyek az egyén identitásszerkezetében időben rugalmasan reprezentálódhatnak és működhetnek.

A lokális és a regionális azonosságtudat megszerkesztésében, működtetésében és reprezentálásában elsősorban az elit játszik fontos szerepet, de vannak olyan elemei is (pl. sajátos nyelvjárás, természetes erőforrások, felekezeti, társadalmi, gazdasági és etnikai szerkezet, vizuális kultúra stb.), melyek organikus módon, szinte észrevétlenül, evidenciaként, folyamatosan közvetítik más csoportok felé egy-egy település, vidék kulturális másságát (Appadurai 2001, Biró–Bodó 1991).

Az antropológiai, etnográfiai, humángeográfiai és történeti vizsgálatok kiemelték, hogy még egy nagyobb régió belül is, az egyes települések, falucsoportok, mikrozónák milyen sajátos társadalmi, gazdasági, kulturális, felekezeti, nyelvi struktúrákkal, mintákkal és gyakorlatokkal, valamint identitásokkal rendelkeznek (Kósa L. 1990: 13–92; Halász 2002a; Keményfi 2003: 103–148, 2004; Bartha 2017).

A kultúra térbeli tagolódásának vizsgálata már a 19. század végén elkezdődött. Az etnográfusok akkor elsősorban azt dokumentálták, hogy a magyar tájegységek a Kárpát-medencében milyen sajátos kulturális elemekkel rendelkeznek (Jankó 1892, 1893, 1902; Malonyay szerk. 1907–1922). Majd rendre kiemelték, hogy a kultúra térbeli tagolódását hogyan, milyen mértékben alakította a földrajzi környezet, s a táji differenciá-

lódást hogyan befolyásolták a helyben található természetes erőforrások. A kutatók rámutattak arra is, hogy a különböző gazdasági minták és kapcsolatrendszerek, valamint a rendi társadalomszerkezet milyen hatást gyakorolt egy-egy térség kulturális arculatára például 1867–1920 között (lásd Kósa L. 1990: 48–92, 418–431). Továbbá kihangsúlyozták, hogy az innovációs központok, közlekedési csatornák közelsége, távolsága és elérhetősége, valamint felekezeti, nyelvi, etnikai, kulturális szerkezete, szomszédsága folyamatosan alakította egy-egy helység, terület kulturális arculatát, mintáit és jellegét (Kósa 1990: 13–38, 418–431; Paládi-Kovács 2003; Pozsony 2000d, 2013; Keményfi 2004: 249–292; Szabó Á. T. 2006a, 2009; Borsos 2011a, 2011b).

Erdély belső, regionális, kulturális tagolódásáról az utóbbi évtizedekben több szintézis is megjelent (Kósa L. 1991, Furu 2017, Mohay 2011, Magyar 2011). A Horváth Gyula által vezetett regionális, interdiszciplináris jellegű kutatások sorában először Székelyföld történeti, természeti, gazdasági, ipari, turisztikai, közlekedési, közigazgatási viszonyait mutatták be, majd felvázolták annak kulturális örökségét is (Horváth Gy. szerk. 2003). Szabó Árpád Töhötöm előbb Északnyugat-Erdély, majd Dél-Erdély és Bánság sajátos etnikai, társadalmi, gazdasági és kulturális szerkezetét, hagyományait, kulturális örökségét és belső tagolódását mutatta be (Szabó Á. T. 2006a, 2009).

Az etnográfusok és a folkloristák a második világháborút követő évtizedekben rendre feltárták, hogy a tárgyi és a szellemi kultúra egy-egy sajátos eleme a Kárpát-medencében hol és hogyan fordul elő, vagy milyen tényezők hatására tűnt el más vidékeken. Például a magyar népszokások térbeli elterjedését Tátrai Zsuzsanna mutatta be, az erdélyi és a székelyföldi népzene kistáji tagolódásával Pávai István foglalkozott, a regölés térbeli előfordulását pedig Barna Gábor elemezte és értelmezte (Barna 1992; Tátrai 2002; Pávai 2012, 2016). Paládi-Kovács Attila és Barabás László egy-egy specifikus szellemi vagy tárgyi elem (pl. abara, szokások) meglétével/hiányával határolt be egy-egy kulturális zónát (lásd Paládi-Kovács 1973, Barabás 2010).

Imreh István, történész mutatott rá, hogy a Székelyföldön, Erdélyben milyen sajátos, elegendő, összetett, színes társadalom működött egészen az 1867-es kiegyezésig, s ezeket a rendi státuszokban, jogokban és kötelességekben, valamint kulturális mintákban reprezentálódó másságokat a helyben élők (pl. a szabad székelyek és jobbágyságok Karatnán, Volálban, Fel- és Altorján, egy szászöldi és egy székely falurészből álló Székelyzsomboron, a királyföldi szabad és a Székás völgyében élő szász jobbágy családok) milyen természetesnek tartották. Tehát egy kisebb vagy nagyobb embercsoport rendi társadalmi státusza, identitása és annak reprezentációja hatékonyan befolyásolta egy-egy település, vidék belső és külső elkülönítését (Imreh I. 1973: 13–92, 1979; Csetri–Imreh 1980; Binder 1982; Kósa 1991).

A legtöbb makrorégió, kulturális zóna, település lakossága pontosan tudatában volt ezeknek a rendi gyökerű társadalmi, gazdasági, kulturális, felekezeti és etnikai másságoknak (Csoma 1991, Forgács 1999). Sokszor éppen ezekre épültek, s ezeket a különbségeket fejezték ki az egyes településekkel kapcsolatos sztereotípiák, tréfás és ugrató jellegű szövegek, valamint a helyi viseletek és szokások is (Szendrey Zs. 1926, 1927; Kovács Á. 1966).

Egy-egy helység lakosai a nagyobb méretű, regionális vagy zonális vásárok, búcsúk alkalmával könnyen azonosították közelebbi vagy távolabbi szomszédaikat, rendszerint sajátos öltözetük, viseleti darabjaik (katrinca, rokolya, tarisznya, zsákok színezése, csíkozása, a kalap mérete, színe, alapanyaga, formája stb.) vagy éppen jellegzetes nyelvjárásuk alapján, segítségével (Kós 1976: 326–379, Kabay 1978, Bálint–Barna 1994, Mohay 2009).

Pontosan tudták, hogy a helyi erőforrásokból milyen sajátos termékeket állítanak elő egy-egy adott faluban: például Csíkdánfalván, Csíkmadarason, Désházán, Gorzafalván, Korondon, Körösréven és Járán jellegzetes fazekas edényeket, Haralyban, Gelencén és Varságon zsindelet és faedényeket, Jegenyén, Kézdiszentléleken, Polyánban és Vistán faragott köveket, Szentegyházán és Torockón vastárgyakat, Barcaújfaluban, Homoródmáson és Vargyason festett bútorokat, Csíkszépvízen, Kézdivásárhelyen és Szárhegyen káposztát, Magyardecén cseresznyét, Csernátonban burgonyát, Kőrispatakon és Jobbágytelkén szalmakalapot, Oroszhegyen szilvapálinkát, Csombordon, Magyarlapádon, Szászcsován és Szilágyballán pedig bort stb. (Kós 1972, 1976, 1979; Kinda 2011, 2017a, 2017b).

A kisgyermek, fiatalok elsősorban a családon, a rokonságon, a falu társadalmán belül, szinte észrevétlenül sajátították el, tudatosították a helyi kulturális-, viselkedési- és szokásmintákat. Egy-egy faluban, kisvárosban a lakosok általában ismerték, néven tudták szólítani egymást, ugyanakkor számtalan információval rendelkeztek a szomszédok szokásaival, természetével, egészségével, műveltségével, munkaszeretetével, pontosságával, időhasználataival, tisztasági szokásaival és gyengeségeivel kapcsolatban (Hoppál 1970).

Egészen a 20. század közepéig rendszerint a személyes kommunikáció dominált egy-egy falusi településen, kistájon belül. A legtöbb erdélyi, székelyföldi helységben a vasárnapi istentisztelet után a hívek ott maradtak a templomtéren, ahol rövidebb-hosszabb falugyűlést tartottak, megbeszélték a helyi közösség aktuális problémáit és közös feladatait (Imreh I. 1973: 54–74).

Kiemeljük, hogy az unokatestvérek között a hétköznapi és az ünnepek idején jóval intenzívebb találkozások, kapcsolatok működtek egészen 1962-ig, mint ma a testvérek között. Továbbá az egy nemzedékhez tartozó fiatalok fontos szerepet játszottak a helyi közösségi rítusok, kalákák, szokások, multságok megszervezésében és lebonyolításában. A hétköznapi és az ünnepek során rendszerint szoros kapcsolatok, függőségek, jogok és kötelezettségek hálózta be a fiatalok csoportját, melyek később is aktivizálódhattak, működésbe léphettek és reprezentálódhattak például a lakodalom megszervezésében és lebonyolításában (Jakab–Keszeg szerk. 2007, Keszeg–Pozsony–Tötszegi szerk. 2009).

Az 1867-et követő makrofolyamatok (vasútépítés, városi és ipari munkahelyek felé irányuló migráció) előbb csak kisebb rétegeket és csoportokat mozdítottak ki jelentősebb urbánus centrumokba vagy külföldre. A tömeges méretű térbeli és társadalmi mobilitás, valamint a népoktatás hatására a falusi családok is fokozatosan elveszítették korábbi fontos szocializációs szerepüket, mivel kisgyermekük már előbb állami óvodában

majd iskolában tanultak, ahol legtöbbször nem a helyi, hanem az országszerte egységes, nemzeti tantervek alapján előírt, kidolgozott kulturális, társadalmi és nyelvi mintákat sajátítottak el. Tehát a polgárosodás, migráció, urbanizáció és népoktatás a helyi, lokális kultúrák fokozatos egyneműsödését készítette elő.

Benda Gyula emelte ki, hogy a polgárosodás előbb csak az egyének, családok makrokörnyezetét szerkesztette át, változtatta meg, míg a modernizáció már gyökeresen átrendezte korábbi, sajátos, családi, lokális mikrokörnyezetüket is (Benda 1991).

Az 1962-es kollektivizálás után a középnemzedék előbb még hazajáró, ingázó életformát választott és gyakorolt, míg a fiatalok már viszonylag korán kiszakadtak helyi, lokális világukból, így legtöbbször közelebbi vagy távolabbi városokban szocializálódtak, ahol más, újabb, urbánus kulturális mintákat ismertek meg és használtak.

Az 1989-es rendszerváltozást kísérő tömeges munkamigráció azonban újabb, szülőföldtől távoli lokális világok, kultúrák, viseleti, gasztronómiai, családi minták, javak elérését, megismerését és fogyasztását segítette elő. Az új kommunikációs csatornák (mobiltelefon, internet, kábeltévé) pedig a közvetett kapcsolatteremtést tették lehetővé. Egy-egy korábban viszonylag sűrűn találkozó, szoros lokális kapcsolatban álló közösség (pl. a térben szétszórt kolozsvári hóstátiak) napjainkban sokszor csak a virtuális térben kommunikálnak sűrűbben egymással. Vagy a Kolozsvárt élő magyar nagymama napjainkban skype segítségével mondja el a mesét anyanyelvén az Amerikai Egyesült Államokban élő unokájának.

Az utóbbi évtizedekben gyökeresen átrendeződtött a térben elmozdultszemélyek szülőföldhöz és szülőfaluhoz való viszonyulása is. Az első nemzedék körében legtöbbször idealizált és nosztalgikus kép él a kibocsátó településsel, annak kultúrájával, szokásaival, hagyományaival kapcsolatban. Például az Olasz- és a Spanyolországban dolgozó moldvai csángó magyarok első generációja egészen az utóbbi évekig még rendszerint hazatért a szülőfaluban megszervezett karácsonyra, óév búcsúztatásra, húsvétra, templombúcsúra, családi keresztelőre, esküvőre vagy temetésre. Azonban a második és a harmadik nemzedék tagjai már nem csak térben távolodtak el a szülőföld nyelvi, társadalmi, kulturális, gazdasági, politikai berendezkedésétől és mindennapi realitásától, hanem kultúrában, életmódmintában és identitásban, valamint életstratégiában is. Ők rendszerint már az erdélyi vagy a moldvai kibocsátó falutól, vidéktől távol fekvő lakó- és munkahelyükön, vagy éppen egzotikus vidékeken ünneplik az esztendő fordulóját vagy a keresztény kalendárium jelesebb napjait.

A tömeges munkamigráció azonban jelentős mértékben átrendezte a helyben maradtak mikrokörnyezetét is, ami térben hirtelen kiszélesedett: például egy erdélyi vagy moldvai nagymama napjainkban már nem nézi közömbösen a tévé esti híradójában, hogy Brüsszelben, Londonban, Madridban, Münchenben, Párizsban aznap robbantottak, mert lehet, hogy éppen gyermeke vagy unokája tartózkodik a merénylet közelében vagy helyszínén.

A nemzetközi munkamigráció fokozatosan megváltoztatta a kibocsátó szülőföldhöz, faluhoz és városhoz való viszonyulást is. Sokan éppen messzi országokban felfe-

dezték fel, tudatosították a szülőfalu értékeit vagy éppen hiányosságait. A munkamigráció azonban végül is, rendszerint a családon, rokonságon és helyi közösségen belüli kapcsolatok meggyengülésével, majd végül megszakadásával jár.

Érdekes jelenségnek tartjuk, hogy az európai struktúrákba való integráció után milyen gyorsan kibontakoztak Erdélyben is a különböző helyi, lokális ünnepek, településnapok, melyek voltaképpen a lokális identitás, kultúra, image újra teremtésének, megszerkesztésének igen hatékony és eredményes, sajátos eseményei (lásd még Appadurai 2001). Meghonosodásukban elsősorban magyarországi minták és testvértelepülési kapcsolatok játszottak fontos szerepet (Hesz 2004, Peti 2005a).

Programjaikban legtöbbször sajátos helyi termények, termékek reprezentálódnak vagy nyertek hiperreprezentációt: például Magyardécsén a cseresznyeünnep, Oroszfaluban és Feldobolyban a pálinka és a szilvaíz, Parajdon a töltött káposzta, Csípszépvízen és Gyergyószárhegyen a káposzta, Gyimesben, Zabolán és Vajnafalván a puliszka, Kommandón a rókagomba, Oroszfaluban, Szentivánlaborfalván és Uzonban a kürtőskalács, Mikóújfaluban a lakodalmos szalagfánk, Aranyosszentmihályon, Kibéden, Szilágyperencesben, Madéfalván és Sínfalván pedig a hagyma stb.

A felsorolt elemeket a faluünnepek alkalmával sokszor nagyméretben vagy éppen nagyobb mennyiségben készítik el, így a tíz méternél hosszabb kürtőskalács és hagymafonat, vagy a hatalmas mennyiségű puliszka, rókagomba-paprikás, töltöttkáposzta végül is a helyi kulturális értékek, sajátos hagyományok, identitások hiperreprezentációját valósítják meg (Pozsony 2014, 2015).

A rendszerváltozást követő évtizedekben egy másik érdekes gazdasági, társadalmi, kulturális jelenség is elterjedt Erdélyben, elsősorban a főutak mentén fekvő településeken. Ennek előzményei a sóvidéki Korondon és a kalotaszegi Körösfőn már az 1968-as eseményeket követő ideológiai, politikai, gazdasági és társadalmi nyitás következtében jelentkeztek. Mindkét faluban a helyben dolgozó fazekasok és hímező asszonyok rendre megnyitották kapuikat az érdeklődő turisták előtt, s beengedték saját privát terükbe őket. Engedélyezték, hogy a látogatók fényképezhessenek, megsejmeljék kézzel készített egyedi portékáikat és helyben vásároljanak különböző népművészeti tárgyakat.

Megjegyezzük, hogy mindkét helységről a mozgékonyabb családok nyaranta romániai hegyi és tengerparti turisztikai telepekre, központokba utaztak, ahol egy-egy idényben fazekas termékeiket, illetve varottasaikat forgalmazták a turistáknak. Az ilyen időszakos kimozdulások során számos tapasztalatra, kapcsolatra és tőkére tettek szert, azokat pedig elsősorban az 1989-es rendszerváltozás után, kamatoztattak hatékonyabban és eredményesebben.

1990-től kezdődően már elsősorban Magyarországon, a román tengerparton, Hollandiában, Németországban és Svájcban értékesítették népművészeti termékeiket, s ez a gyakorlat jellegzetes utazó életformát is kialakított. Közben árukészletük is jelentős mértékben kiszélesedett: Körösfőn a főút mentén már nem csak helyben készített textíliákat és faragott fatárgyakat, hanem korondi fazekakat, kendi és mezőfelei gyékénytermékeket, festékeseket, szőnyegeteket, román fatárgyakat, régi bútorokat is kezdtek áru-

sítani. Miközben az útmenti kereskedő családok mindennapi tevékenysége fokozatosan bővült, az egyre összetettebb, céltudatosan kialakított kapcsolatrendszerre épült (Balogh 1998, Kelemen 2014, Szűcs 2015).

Mindkét faluban viszonylag korán kihasználták a fokozatosan demokratizálódó jogszabályok adta lehetőségeket, tehát előbb csak kapuikat tárták szélesre, majd a portáik előtt is kiállították termékeiket. A Körösfőn és a Korondon átvezető főút voltaképp olyan nyitott piacterré vált, ahol előbb csak pünkösdtől október elejéig, tehát turistaidényben árusították a helyben megtermelt portékákat, majd ott forgalmazták a más vidékekről, kézműves központokból származó, ott megvásárolt népművészeti tárgyakat is.

Korond és Körösfő után bekapcsolódott ebbe a folyamatba a Kis-Küküllő völgyében fekvő Kis- és Nagykend is, ahol a fazekasfaluban látott minták hatására előbb forgalmazni kezdték a helyben, kukorica leveléből fonott ajándékokat, majd a más erdélyi településekben előállított, autentikus kézműves portékákat, végül pedig a Kínából és a törökországi bazárokból behozott tárgyakat is.

Ezzel a folyamattal párhuzamosan, a Brassót az Ojtozi-szoroson át Moldvával összekötő főút mentén, elsősorban helyben előállított élelmiszert (burgonyát, kürtőskalácsot, kenyeret, zöldségeket) kezdtek árusítani. Napjainkban Kökösbén, Uzonban, Szentivánlaborfalván, Nyújtódon és Ojtozban krumplis kenyeret és kürtőskalácsot sütnek és árusítanak az arra utazóknak. Kiemeljük, hogy az uzoni, kökösi, sepsiszentgyörgyi és oroszfalusi településnapok alkalmával már hatalmas méretű, tíz métert is meghaladó kürtőskalácsokat is sütöttek. Csernátanban, Lemhényben, Nyújtódon, Szentivánlaborfalván, Uzonban és Kököszön az előbb említett sütemények mellett helyben megtermelt burgonyát, zöldségeket és gyümölcsöket is forgalmaznak az Erdély és a Moldva között közlekedőknek.

Mivel a Kis-Küküllő mentén a termőföld alkalmas hagymatermesztésére, Sóvárádon, Kibéden, Balavásáron elsősorban vörös hagymát, fokhagymát, zöldségeket és gyümölcsöt, ősszel pedig dísztököket is kiállítanak egyre dekoratívabb formában. Ehhez a gyakorlathoz csatlakoztak az Aranyosszéken élő zöldségtermesztők is: Sinfalván és Tordaszentmihályon elsősorban hagymát, fokhagymát, zöldségeket, gyümölcsöket, télire eltett savanyúságot és zakuszkát kínálnak az utazóknak, elsősorban a magas hegyvidéken fekvő Mócvidék lakosságának. Azonban a kalotaszegi Nagykapus és a magasabban fekvő Jósikafalva (Beliș) közötti román falvakban (pl. Riska/Râșca) a hegyi platón megtermelt burgonyát, hagymát, murkot, paszulyt, almát értékesítik az utak mentén, a családi porták előtt.

Érdekes, hogy a Nagybánya előtti Törökfalván (Bucium) szilvából főzött pálinkát és bort árusítanak, a Kis-Küküllő menti falvakban pedig családi kertekben, szőlősökben megtermelt szőlőt és bort forgalmaznak ősszel. A Székelyudvarhely melletti Oroszhegyen szeptemberben olyan lokális ünnepet szerveznek, melynek keretében szilvaízet készítenek, majd mesterszakácsok azt minősítik, és főleg erős szilvapálinkát árusítanak az odalátogatóknak. A Sebes-Körös völgyében, a Nagyvárad előtt fekvő falvakban, elsősorban ősszel, gyümölcsöt (almát, szőlőt) kínálnak a családi porták előtt, más hóna-

pokban pedig azokat legtöbbször nagyáruházakban szerzik be. Megjegyezzük, hogy Parajdon kósót és erdei mézt, a Hargita aljában, Máréfalva fölött pedig „igazi székely havi” mézt is árúsítanak.

A Brassót Segesvárral és Marosvásárhellyel összekötő nemzetközi út mentén pár faluban (pl. Sövénysegen, Szászkeresztúron, Balavásáron) a roma családok helyben gyűjtött erdei gyümölcsöket (epret, málnát, áfonyát, szedret), valamint nyári és őszi gombákat kínálnak az autókkal utazóknak, az előbb említett hagyma és alma mellett.

Pár erdélyi faluban helyben előállított kézműves portékákat is forgalmaznak: például a Nyárad menti Ákosfalván cirokseprűket, Kenden kukorica levélből fonott ajándéktárgyakat, a Nagy-Küküllő völgyében fekvő Újszékelyen és Siménfalván fűzfából fonott tárgyakat és cirokseprűket, a Medgyes előtti Baráthelyen pedig rézedényeket (szilvapálinka főzésére alkalmas üstöket, kávéfőzőket, tányérokat) árúsítanak elsősorban a családi porták előtt, a helységen áthaladó, forgalmas főút mentén.

Kihangsúlyozzuk, hogy ezek az út mentén forgalmazott termények és tárgyak napjainkra már szervesen beépültek az illető település, vidék külső képébe (image), másrészt pedig a regionális és a nemzetközi turizmus, térbeli mozgás, utazás keretében ezek a produktumok a felsorolt falvak fontos referenciális elemeivé, lokális és identifikációs szimbólumaivá váltak (lásd Fejős szerk. 1998). Például a szilágysági Perecsenben, ahol a helyi magyar lakosság elsősorban vöröshagyma termesztéséből él, a 2007-es faluünnep keretében, az iskola előtti publikus térben, hatalmas méretű „szobrot”, térplasztikát emeltek a hagymának, majd elkészítették a világ leghosszabb, 4518 méteres hagymafonátát is.⁶⁶

*

Kihangsúlyozzuk, hogy a helyi természeti, társadalmi, gazdasági, felekezeti, etnikai és művelődési viszonyok folyamatosan eltérő, sajátos helyi életvilágokat, kultúrákat, azonosságtudatot alakítottak ki és tartottak fenn.

A helyben élők, valamint közelebbi vagy távolabbi szomszédai, pontosan tudatában voltak mindig ezeknek a kulturális másságoknak és eltéréseknek. Éppen ezért azok alapjaiban meghatározták egy-egy település vagy vidék lakosságának szülőföldhöz fűződő kapcsolatát és identitását is.

A lokális azonosságtudat kiépítésében korábban fontos szerepet játszott a család és a helyben élő értelmiségi réteg. Azonban a közeli városokba majd a távolabbi országokba irányuló munkamigráció már gyökeresebben átrendezte a lokális világhoz, szülőfaluhoz, városhoz, vidékhez fűződő korábbi, jóval organikusabb viszonyulást.

A polgárosodás és a modernizáció rendre átalakította ezt a korábbi szerves kapcsolatot, melynek reprezentációja mind a hétköznapi gazdasági életben, mind a lokális ün-

⁶⁶ Forrás: <https://erdelyinaplo.ro/aktualis/riportok/a-vilagrekorder-szilagyperecseni-hagyma> (2021.09.26.)

nepek során fokozatosan új formákat, tereket, csatornákat nyert, s új elemekkel és szimbólumokkal gyarapodott.

A helyben megtermelt, előállított „organikus” termékek útmenti forgalmazása elsősorban az 1970-es évektől kezdődően, majd 1989 után bontakozott ki, melyet nagymértékben elősegített az évről évre növekedő autós forgalom és turizmus. Kiemeljük, hogy a főutak menti árusítás gyakorlata fokozatosan beépült egy-egy település külső képébe, valamint a helyben élők identitásának szerkezetébe is.

Az 1989-es rendszerváltozás után kialakult lokális ünnepeket elsősorban a világi, adminisztrációban és tanügyben dolgozó elit szervezi. Azoknak szerkezetében fontos szerepet nyertek a helyi múltra, lokális történelmi eseményekre való emlékezések, emlékmű- és emlékjel-állítások, helyben született kiemelkedő alkotók (írók, művészek, sportolók) kultusza és szerepeltetése, valamint a lokális hagyományokból kiválasztott örökségelemek tudatos reprezentációja. Ezek a tudatosan mediatizált események nem csak a helyben élőket, hanem az onnan elszármazottakat és turistákat is eredményesen megszólítják. Így fontos szerepet játszanak nem csak a helyben élők vagy elszármazottak lokális identitásának formálásában, hanem a településről forgalmazott külső kép dinamikus, folyamatos alakításában is.

Kiemeljük, hogy a turizmus alapvetően meg tudja változtatni egy-egy település, vidék lakosságának hétköznapijait és ünnepeit, de hatékonyan és eredményesen elősegítheti azt is, hogy sajátos kultúrával, értékekkel, örökséggel és identitással rendelkező, önálló területként emlegetik (Fejős szerk. 1998).

1. Árúsítás a kapu előtti bódéból (Korond, 2017)

2. Varrottasok a műemléktemplom előtti kerítésen (Magyarvalkó, 2018)

3. Árusítás a családi ház előtt (Nagykend, 2007)

4. Korondi vállalkozó boltja (Torockó, 2010)

5. Zöldségárusítás a kapu előtt (Kibéd, 2017)

6. Burgonya és hagyma árusítása főút mellett (Nyújtód, 2015)

7. Krumpli árusítása kapu előtt (Alsó-Csernáton, 2018)

8. Hagyma és alma árusítása főút mellett (Balavásár, 2007)

9. Kürtőskalács sütése és árusítása kapu előtt (Szentivánlaborfalva, 2010)

10. Kürtőskalács és pityókás kenyér az országút mellett (Ojtoz, 2012)

11. Kürtőskalács sütése és árusítása (Tordai-hasadék, 2010)

12. Kürtőskalács sütése és árusítása a Mátyás-ház előtt (Kolozsvár, 2010)

13. Szilvapálinka és szőlőbor árusítása kapu előtt (Törökfalu, 2018, fotó: Kovács Evelin)

14. Zöldségárusítás (Sínfalva, 2012)

15. Rézedények árusítása a főút mellett (Baráthely)

16. Utcai árusítás (Körösfő, 2014)

17. Utcai árusítás (Körösfő, 2014)

18. Seprű és kosár rusítása a ház előtt (Alsóbódogfalva, 2021)